

ZPRÁVY

Použití analýzy jílových minerálů a tvrdoměrných měření skalních výchozů pro vymezení rozsahu kontinentálního zalednění v severním svahu Jizerských hor. Podle současného poznání zasáhl pevninský ledovec v elsterském a v saalském glaciálu Frýdlantskou pahorkatinu, kde postoupil až k severnímu úpatí Jizerských hor (Králík 1989). Rozsah zalednění zde byl dosud vymezen na základě sedimentů a linie maximálního zásahu ledovců tak byla určena pouze přibližně. Dosud nejvyšším prokázaným bodem zásahu kontinentálního ledovce v Jizerských horách je Oldřichovské sedlo (478 m n. m.), o jehož překročení ledovcem svědčí glaciáluální sedimenty v údolí Jeřice (Králík 1989, Nývlt 2000). Druhým opěrným bodem pro výškové vymezení zalednění severního svahu je v této oblasti vrchol kamové akumulace u Hejnic (450 m n. m.).

Na jaře 2005 zde byl zahájen výzkum, jehož cílem je přinést nové poznatky o maximálním zásahu zalednění, a to pomocí metod, které v této oblasti dosud nebyly využity. Výzkum využívá skutečnosti, že studované území je z hlediska petrologického (středně zrnitý výrazně porfyrický a hrubozrnný biotitický granit) i geomorfologického (sklonem, genézí, expozicí) převážně homogenní, a představuje tak dobrou studijní lokalitu pro aplikaci i testování metod výzkumu glaciálního reliéfu. V rámci uskutečněných prací byly níže uvedenými metodami zjištěny některé nové poznatky.

Kvalitativní analýza jílových minerálů. Metoda vychází z předpokladu, že zatímco v oblastech zasažených ledovcem byly produkty dřívějšího chemického zvětrávání odneseny,

Tab. 1 – Vzorčky pro analýzu jílových minerálů a vyhodnocení dominance kaolinitu/chloritu

Číslo vzorku	Nadmořská výška (m n. m.)	Zeměpisná šířka (°)	Zeměpisná délka (°)	Dominantní kaolinit (K) / chlorit (C)
124	363	50,89089	15,10210	C
126	378	50,87944	15,13216	C
130	390	50,87734	15,15718	C
125	396	50,87622	15,13317	C
116	417	50,88556	15,09048	C
123	438	50,87854	15,10510	K
117	453	50,88159	15,09349	K
114	457	50,87849	15,08320	C
131	459	50,87211	15,15729	K
133	470	50,86954	15,12393	C
122	474	50,87686	15,10499	K
118	478	50,87691	15,09559	K
119	488	50,87672	15,09625	K
121	497	50,87503	15,10400	K
132	500	50,86965	15,15691	K
120	540	50,87475	15,09953	K
129	578	50,87740	15,15722	K
113	592	50,87040	15,08297	K

v oblastech periglaciálního klimatu nad zónou zásahu ledovce se obvykle zachovaly spodní horizonty půd obsahující jílové minerály, k jejichž vývoji došlo již před nástupem zalednění. Tuto metodu použil ke stanovení „trimline“ kontinentálního zalednění např. Ballantyne et al. (1998). Ve studovaném území byly vzorky odebrány vždy ze spodního horizontu půdy (C) a podrobeny laboratorní analýze pomocí rentgenové difrakce. Celkem bylo odebráno a v laboratoři ČGS Barrandov analyzováno 18 vzorků. Lokality pro odběr vzorků byly vybírány tak, aby ležely v různých nadmořských výškách napříč svahem a zahrnovaly tak oblasti nad i pod hranicí zásahu ledovce. Nadmořskou výšku a polohu lokalit ukazuje tabulka 1.

Většina vzorků obsahovala velmi malý podíl jílové frakce (pod 2 μm), pro analýzy musela být proto použita frakce do 4 μm . Ve vzorcích byly identifikovány minerály illit, kaolinit/smektit, smíšeněvrstevný chlorit nebo chlorit/vermikulit, smíšeněvrstevný illit/vermikulit, smíšeněvrstevný illit/smektit a kaolinit.

Protože nebyl při analýzách určen žádný minerál, který by byl spolehlivým identifikátorem dlouhého období vývoje půd (jako např. gibbsit – viz Ballantyne et al. 1998), byl jako hlavní ukazatel použit kaolinit, který je konečným členem při zvětrávání smíšeněvrstevných minerálů. Kaolinit byl identifikován jako dominantní minerál u všech vzorků nad 474 m n. m. (viz tab. 1). Naopak u všech vzorků pod 420 m n. m., u kterých je jejich zasažení zaledněním zřejmě již z výzkumu glaciálních sedimentů (Králik 1989, Nývlt 2003), byl dominantním minerálem chlorit, který zvětrává velmi rychle. Nadmořské výšky mezi 420 a 470 m n. m. představují určitou přechodnou zónu, kde byl ve vzorcích zjištěn jak dominantní chlorit, tak kaolinit. Můžeme tedy shrnout, že na základě ukazatele dominance chloritu nebo kaolinitu výsledky ukazují zvětralejší – a tedy ledovcem nezasaženou – část svahu ve výškách nad 474 m n. m. Tyto výsledky zcela souhlasí jak s typickým charakterem zvětrání nad a pod „trimline“, tak i s nadmořskou výškou zásahu ledovce zjištěnou již dříve na základě sedimentů. Otázkou ale zůstává spolehlivost použitého ukazatele dominance kaolinitu. Kaolinit je natolik běžným minerálem, že jeho dominantní přítomnost nemůže být v časovém měřítku kontinentálního zalednění sama o sobě spolehlivým dokladem delšího zvětrávání půd. K tvorbě kaolinitu mohlo docházet i po ústupu zalednění, což je pochybnost, kterou ani při výsledcích souhlasných s dosavadními poznatky nelze přehlédnout.

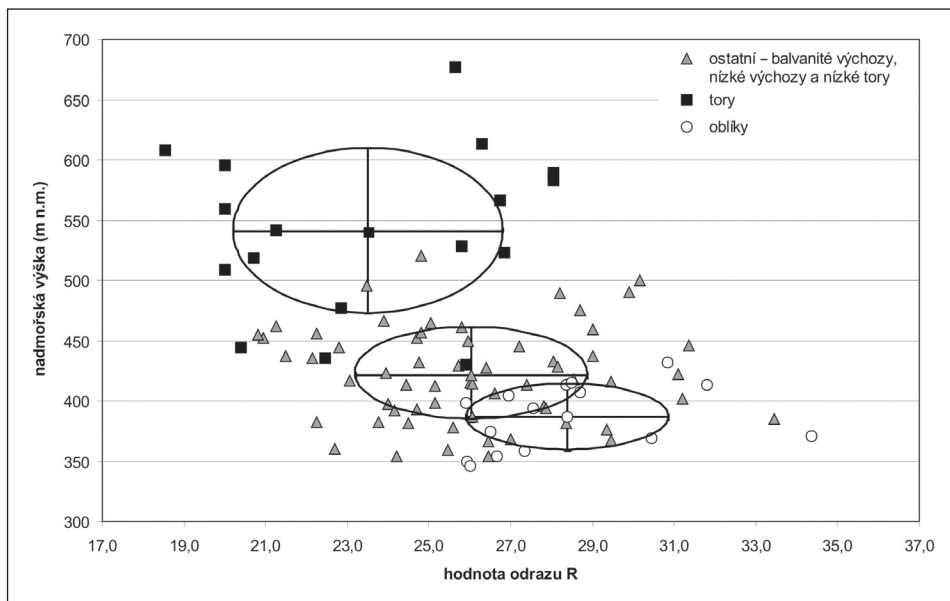
Vypovídací schopnost stávajících výsledků by sice bylo možno zvýšit provedením dalších analýz (např. HT–XRD – rentgenování za postupně se zvyšující teploty), které by však nevedly k identifikaci nových minerálů. Vzhledem k velkému množství (18) odebraných vzorků není také pravděpodobné, že by se při dalších odběrech podařilo identifikovat některé z minerálů, které by byly dokladem dlouhodobého zvětrávání. Další použití uvedené metody se proto v severních svazích Jizerských hor nejeví příliš perspektivně.

Měření povrchové odolnosti horniny pomocí tvrdoměrného kladiva schmidthammer. Použití tvrdoměrných měření umožňuje odlišit oblast výskytu hluboce zvětralých výchozů a výchozů zmlazených ledovcovou exarací. V zájmovém území bylo naměřeno celkem 107 lokalit, na každé lokalitě bylo provedeno 25 měření, ze kterých je vždy spočtena střední hodnota (R). Nezprůměrované základní hodnoty tvrdoměrného měření se při měření na neupraveném povrchu pohybovaly v rozmezí 15–45 (bezjednotková hodnota R), s průměrem 23,5 (tory), 28,4 (oblíky), 26,1 (ostatní výchozy). Výchozy, na kterých bylo měření provedeno, byly pro účely vyhodnocení tvrdoměrných měření rozděleny do pěti skupin podle jejich morfologie: charakteristické asymetrické oblíky, tory (s výškou větší než cca 3 m) a ostatní výchozy (se subtypy balvanité výchozy, nízké výchozy a nízké tory cca do 3 m).

Naměřené hodnoty odrazu byly porovnávány s nadmořskou výškou výchozů a také s jejich typem podle morfologie (obr. 1). Z výsledků vyplývá, že všechny tři podtypy skupiny „ostatních výchozů“ jsou si z hlediska povrchové odolnosti velmi podobné a jsou blízké skupině typických asymetrických oblíků. V případě ostatních výchozů a oblíků se hodnoty odrazu také z velké části vzájemně prolínají. Vymezená skupina tory má oproti ostatním skupinám povrchovou odolnost podstatně nižší, výrazně se odlišuje vyšší nadmořskou výškou a s ostatními skupinami má minimální průniky. Jako jediná z vymezených skupin se tory výrazně liší jak nadmořskou výškou tak hodnotami odrazu.

Na základě těchto výsledků byla vyslovena hypotéza o možné poloze ledovcové „trimline“ mezi skupinami tory a ostatními výchozy, tj. v nadmořské výšce mezi 450–500 m. Důležitější než přibližná nadmořská výška zásahu ledovce je právě zjištěná zřetelná změna v morfologii výchozů, která umožňuje trimline dobře vymapovat.

Měření povrchové odolnosti horniny pomocí tvrdoměrného kladiva schmidthammer se zbrúšením povrchu. Pro snížení rozptylu dosahovaných hodnot a zmenšení chyby způsobené měřením na nerovném povrchu bylo v roce 2007 zahájeno měření tvrdoměrným kladivem

Obr. 1 – Graf závislosti hodnoty odrazu (R) a nadmořské výšky podle jednotlivých typů výchozů. Typ „ostatní výchozy“ není pro přehlednost zobrazení dále dělen. U každé skupiny je znázorněn průměr a od něj chybovými úsečkami hodnota směrodatné odchylky ve směru jak hodnoty odrazu tak nadmořské výšky. Elipsy znázorňují oblast typickou pro danou skupinu výchozů vymezenou průměrem a směrodatnými odchylkami.

po předchozím vyhlazení skalních výchozů úhlovou bruskou. Takový postup důrazně doporučují např. Katz et al. (2000) či Malhotra (1976), protože se tak výrazně zmenšuje směrodatná odchylka naměřených hodnot a zvyšuje se přesnost měření. První předběžné výsledky ze studovaného území ukazují, že se při zbrúšení mírně zvětšuje rozmezí naměřených hodnot (nezprůměrovaná základní hodnota odrazu 23–66) a že dosažené průměrné hodnoty jsou přibližně o 10 (u torů) až 25 (u oblíků) jednotek vyšší než při měření na nezbrúšeném povrchu. Výsledky naznačují, že zbrúšení povrchu zvýrazňuje rozdíly mezi zvětralou a méně zvětralou horninou, a tím značně usnadňuje interpretaci získaného souboru dat.

V rámci uskutečněných prací byla experimentálně vyvrácena hypotetická možnost zkreslení výsledků nestejným zbrúšením povrchu. Na jedné z lokalit byl skalní povrch postupně zbrúšen o 1, 2 a 3 cm a v každé hloubce byla změřena hodnota odrazu. Výsledné hodnoty R byly téměř totožné, s rozdíly pouze v rámci chyby měření: R (1 cm) = 33,3, R (2 cm) = 33,1 a R (3 cm) = 33,1. Tyto výsledky naznačují, že nedochází k ovlivnění výsledků měření zbrúšením povrchu a současně potvrzují i předpokládaný pokles rozptylu hodnot.

Závěr. Dosažené výsledky ukazují, že ke zjištění rozsahu zalednění může z uvedených metod přispět především metoda tvrdoměrných měření v kombinaci s charakteristikou morfologie skalních výchozů. Na základě naměřených dat byla vymezena poloha ledovcové „trimline“ v severním svahu Jizerských hor mezi „tory“ a „ostatními výchozy“, tj. v nadmořské výšce mezi 450–500 m. Pro další výzkum je přitom podstatné především určení této hranice jako hranice mezi různou morfologií skalních výchozů. Jako perspektivní se také ukázala metoda tvrdoměrných měření na zbrúšeném povrchu, která zvýrazňuje rozdíly v míře zvětrání hornin.

Literatura:

- BALLANTYNE, C. K., McCARROL, D., NESJE, A., DAHL, S. O., STONE J. O. (1998): The Last Ice Sheet in North-west Scotland: Reconstruction and Implications. *Quaternary Science Review*, 17, s. 1149–1184.

- KATZ, O., RECHES, Z., ROEGIER, J.-C. (2000): Evaluation of mechanical rock properties using a Schmidt Hammer. *International Journal of Rock Mechanics and mining science*, 37, s. 723–728.
- KRALÍK, F. (1989): Nové poznatky o kantinentálních zaledněních severních Čech. *Sborník geologických věd*, 19, s. 9–74.
- MALHOTRA, V. M. (1976): Testing hardened Concrete: Nondestructive Methods. Project Report: Nondestructive Method for Hardness Evaluation of Mortars, University Press, Ames, Iowa, and The American Concrete Institute, Detroit, MI, s. 28–43.
- NÝVLT, D. (2003): Geomorphological aspects of glaciation in the Oldřichov Highland, Northern Bohemia, Czechia. *Acta universitatis Carolinae, Geographica*, XXXV, s. 171–183.

Barbora Janásková

Geografie na Kamčatce. Ačkoliv v odborné přírodovědné literatuře všeho druhu je poloostrov Kamčatka pojmem, zajímavostí nepostrádá ani stav a úroveň geografického vzdělávání v této poněkud odlehle části naší planety. Kamčatský kraj (podle nového administrativní členění Ruské federace z 1. března roku 2008) zahrnuje původní Kamčatskou oblast a nově kdysi samostatný Korjacký autonomní okruh. Celkem v tomto regionu o ploše 646 300 km² žije (2008) kolem 347 000 obyvatel, z toho více než polovina (195 000) v hlavním městě Petropavlovsku Kamčatském. Vlastní poloostrov Kamčatka, spojený 130 km širokou šíjí s asijskou pevninou, z toho zaujímá 370 000 km². Aglomerace metropole sestává dále z měst Jelizovo a Viljučinsk, které mají společně přes 50 000 obyvatel. Na zbylé obrovské území tak připadá cca 100 000 obyvatel, z nichž drtivá většina opět bydlí v několika málo sídlech městského typu (Milkovo, Ust-Kamčatsk, Esso, Ključi, Oktjabrskij, Korjaki, Ozernovskij, Palana, Kamenskoje). Až na drobné osady je tak území prakticky liduprázdné. Díky specifickým přírodním poměrům, především vulkanickému původu, vysoké seismicitě a velkému nerostnému a rybnému bohatství je kraj poměrně dobře dotován výzkumnými a vzdělávacími institucemi, mezi nimiž nechybí ani instituce geografické.

Mezi vzdělávacími organizacemi zaujímá čelné místo Kamčatská státní univerzita Vituse Beringa. Škola byla založena v roce 1958 jako Kamčatský pedagogický institut v době, kdy již podstatně vzrostl počet místního obyvatelstva (oblast 201 000 obyv., Petropavlovsk K. 71 000 obyv.) a ukazovala se nutnost výchovy vlastních učitelských kádrů. Tehdy vysoká škola obnášela tři fakulty (Historicko-filosofická, Fyzikálně matematická a Pedagogické přípravy učitelů základních škol) a celkem pouhé čtyři katedry. V prvním roce existence bylo přijato ke studiu kolem 100 zájemců. V roce 1992 se škola přejmenovala na Kamčatský státní pedagogický institut a v témže roce byl poprvé zaveden studijní obor geografie na společné katedře fyziky a geografie. Od 31. 10. 2000 škola působila pod názvem Kamčatská státní pedagogická univerzita. Rok nato se geografie oddělila od fyziky a vznikla současná katedra geografie, geologie a geofyziky. V roce 2005 se škola stala klasickou univerzitou a v roce 2006 přijala jméno mořeplavce, cestovatele a objevitele Vituse Beringa. Dnes univerzitu (www.kamgpu.ru) tvoří celkem 6 fakult (Filosofická, Historická, Psychologicko-pedagogická, Fyzikálně matematická, Cizích jazyků a Doplnkového profesionálního vzdělávání) a celkem 20 kateder s cca 200 učiteli a více než 3 000 studenty. Katedra geografie, geologie a geofyziky je zařazena na Fyzikálně matematické fakultě. Pro zajímavost: univerzitní areál v centru města stavěli učitelé a studenti vlastníma rukama v letech 1961–63. Bývalá studentská kolej pro 400 ubytovaných dnes slouží jako kanceláře a učebny pro několik fakult, studenti si musejí najít ubytování v soukromí.

Katedra geografie, geologie a geofyziky má kolem 40 zaměstnanců, z toho pouhých šest na plný úvazek na univerzitě. Většina učitelů je externistů, zaměstnanci Ústavu vulkanologie a seismologie Ruské AV a Tichoocéanského geografického ústavu Ruské AV. Podobně jako celá univerzita, je také katedra značně feminizována, alespoň co se týče stálých zaměstnanců. Katedra zabezpečuje odborné a učitelské studium geografie a geologie. Studium trvá pět let a od školního roku 2008/2009 je rozděleno do dvou stupňů na bakalářské a magisterské studium. Vzdělávání v geografických oborech probíhá v univerzitní budově, geologické a geofyzikální předměty jsou z velké části přednášeny a cvičeny na mateřských ústavech externích pracovníků. Ve školním roce 2007/2008 obor geografie (pouze v učitelském směru) absolvovalo 13 studentů (jen 2 z nich skutečně šli do školství, většina do cestovních kanceláří). Na nový školní rok ke studiu geografie nebyli přijati žádní studenti geografie, na geo-

logii naopak celkem 20 zájemců. V současnosti na univerzitě studuje celkem kolem 40 studentů geografie. Preference geologických oborů je dána státní vzdělávací politikou, která dává přednost výchově odborníků na vyhledávání a otvírku ložisek nerostných surovin před moderním územním managementem zájmových území těžby. O zpracování surovin v místě a výchově takových odborníků se zde prozatím neuvažuje. Tento vývoj je pro studium geografie a existenci oboru na univerzitě poměrně rizikový. Jinou zajímavostí vysokoškolského studia na Kamčatce je délka vyučovací hodiny. Ta trvá bez přestávky 1 hodinu a 30 minut a nazývá se „para“.

Velmi dobrá je situace v geografickém vzdělávání na základním a středním školství. Tyto (české) stupně jsou zde propojeny do 11letého studia, kdy geografie je vyučována povinně od 6. do 11. třídy. Geografie je v každém ročníku dotována ze zákona dvěma hodinami týdně, přičemž z tzv. federálních zdrojů většina škol dostala pro geografické vzdělávání další 1 hodinu týdně. Administrativa Kamčatského kraje dále všem školám se šestidenní týdenní výukou (je jich většina, zbylé jsou tzv. „pětidněvky“) přidělila pro geografické vzdělávání další hodinu (pro regionální geografii Kamčatky). Vysoký počet škol tak má pro geografii k dispozici až 4 hodiny týdně (podle tzv. federálního, regionálního a školního vzdělávacího plánu). Na pololetí tak vychází min. 35 vyučovacích hodin geografie, z toho necelá polovina je věnována praktické výuce. Ačkoliv k úplně spokojenosti učitelů geografie je ještě daleko, nutno konstatovat, že školní obor geografie požívá v regionu velké vážnosti. O zkvalitnění výuky geografie pečuje oddělení vzdělávání při Departamentu sociálního rozvoje Magistrátu města Petropavlovkska Kamčatského (jinde podobné úkoly plní příslušné městské a okresní departamenty). Minimálně jednou za rok svolává městský metodik geografie všechny učitele geografie na polodenní setkání, kde jsou mj. projednávány výsledky práce učitelů a kvalita vzdělávání v uplynulém školním roce (podle anketárních studií – monitoringů a výsledků maturit – kolik studentů maturovalo z geografie a s jakým výsledkem), dohadována strategie vzdělávání na příští období apod. Pečlivě je vedena evidence absolventů maturit a jejich výsledků (podle tzv. státní zkoušky z geografie – pro zlepšení přípravy na maturitu z geografie se zavádějí i tzv. městské zkoušky z geografie v 9. třídě). Vlastní geografické vzdělávání je zaměřeno na aplikaci kompetencí a standardů geografického vzdělávání zavedených celostátně v roce 2006 s důrazem jak na znalosti (znanija), tak na dovednosti (umenija). Výrazně je doporučována integrovaná výchova společně s dalšími obory (podle státního programu „Moderní model vzdělávání ve prospěch soudobé tvůrčí ekonomiky“). Cílem je vychovat „adaptabilní osobnosti schopné samostatného rozvoje“. Zkoušení ve školách probíhá prakticky výhradně formou písemných testů. Každoročně žáci procházejí závěrečnou klasifikací a jsou řazeni do tří kategorií podle úrovně znalostí. Praktická výuka probíhá ve čtyřech složitostních úrovních: vzdělávací – trénovací – úkolová – tvůrčí. Podle dohodnuté strategie učitelů geografie v Petropavlovsku Kamčatském počítají s plným zavedením kompetencí a kompetentnosti do geografického vzdělávání do roku 2015. Řada škol ve městě si vybudovala učebny geografie vybavené moderní digitální technikou a rozmanitými školními pomůckami (domácí a čínské výroby distribuované ve zvláštních „školních“ obchodech“). Administrativa Kamčatského kraje (původně oblasti) se rovněž výrazně zasadila o sestavení a vydání školního regionálního atlasu Kamčatky (formát >A4), který mj. dobře vyhovuje integrované výchově společně s biologií, geologií, fyzikou a chemií. Tento odborně i esteticky velice zdařilý atlas není prodejný a je distribuován pouze po školách regionu. Nakonec žáci a studenti geografie z Kamčatky se velmi dobře uplatňují ve federálních soutěžích geografických znalostí. Zeměpisná olympiáda v kraji probíhá na několika úrovních, účastní se jí všechny školy. Držitelé cen („prizovyye města“) se těší pak velké úctě a pozornosti nejen na školách.

Akademickou sféru geografie zastupuje pobočka vladivostockého Tichooceánského geografického ústavu Ruské akademie věd. Ústav disponuje několika budovami ve městě a v první řadě se věnuje regionální geografii Kamčatky a úkolům spojeným s ekonomickým osvojováním přírodních zdrojů. Další geografové pracují na Ústavu vulkanologie a seismologie RAV. Tento ústav mj. disponuje kvalitní základnou počítačové kartografie a GIS.

Jaromír Kolejka

Mezinárodní konference „Stav geomorfologických výzkumů v roce 2008“. Ve dnech 3. až 5. června 2008 se ve Slapanicích u Brna konal již devátý ročník každoročně pořádané konference České asociace geomorfologů (ČAG), jejímž cílem je reflexe práce a nových poznatků české geomorfologické komunity za uplynulý rok. Z komorně laděných seminářů skupinky českých a slovenských geomorfologů, které v roce 2000 začali pořádat kolegové z Ostravské univerzity, se během let vyvinulo oblíbené odborné setkání, kterého se kromě domácích geomorfologů účastní stále více zahraničních badatelů, především ze Slovenska a Polska. Loňského ročníku se organizačně ujala tři brněnská geografická pracoviště – Geografický ústav Přírodovědecké fakulty Masarykovy univerzity, oddělení environmentální geografie Ústavu geoniky AV ČR, v.v.i. a pracoviště ekologie krajiny, společně s pracovištěm aplikací GIS Výzkumného ústavu Silva Taroucy pro krajinu a okrasné zahradnictví, v.v.i. Akce probíhala v prostorách Univerzitního centra Slapanice Masarykovy univerzity. Loňský ročník konference byl charakteristický vysokým podílem zahraničních účastníků z okolních států a silným zastoupením postgraduálních studentů. Více než polovina účastníků přijela z Polska či ze Slovenska, tedy ze zemí geograficky nám nejbližších, na které má česká geomorfologie tradičně silné vazby. Lze bez nadsázky a s potěšením konstatovat, že konference ČAG se v posledních letech stávají nejvíce navštěvovaným trojstranným setkáním středoevropských geomorfologů.

První dva dny probíhala jednání rozdělená do dvou sekcí, ve kterých byly jednotlivé příspěvky sdruženy do tematických bloků. Třetí den se uskutečnila terénní exkurze zaměřená na geomorfologické problémy jihovýchodního okraje České vysočiny. První jednací den zahájila čtveřice vyzádaných přednášek, které odezněly z úst našich předních odborníků prof. Jaromíra Demka (Význam geomorfologie pro studium krajiny) a prof. Jana Kalvody (Geomorfologické aspekty globálních změn endogenních ohrožení a rizik) a zahraničních hostů prof. Kazimierza Klimka (Past and present catchment–floodplain interaction – Osoblaha/Osobloga, Eastern Sudetes and Foreland) a prof. Jozefa Minára (Morfostruktury Západných Karpát vo svetle najnovších geologických a geomorfologických poznatkov). Během konference byl distribuován sborník abstraktů a všem aktivním účastníkům byla nabídnuta možnost publikovat plné znění jejich příspěvků v časopisech Moravian Geographical Reports nebo Geomorphologia Slovaca et Bohemica. Jednání konference bylo rozděleno do bloků zaměřených do následujících oblastí: historická geomorfologie a morfoftektonika, fluviaální procesy a tvary, glaciální a periglaciální procesy a tvary, svahové procesy a tvary, geoinformatika v geomorfologii a miscelanea. Celkem odeznělo 60 referátů a bylo prezentováno přes 20 posterů a přijelo přes 80 účastníků. V bloku historická geomorfologie a morfoftektonika odeznělo celkem 9 referátů, které byly z větší části zaměřeny na problematiku morfostrukturní analýzy a odezvy morfoftektonických procesů v reliéfu menších oblastí i rozsáhlých územních celků. Početné byly příspěvky v blocích zaměřených na fluviaální procesy a tvary, zde odeznělo celkem 18 referátů. Tradičně velký badatelský zájem je v této oblasti o historické změny morfologie koryt a niv vodních toků, morfologickou diferenciaci říční krajiny a transport a ukládání sedimentů, včetně modifikace tohoto procesu člověkem (vliv cestní sítě, dopady přehradních nádrží). V bloku glaciální a periglaciální procesy a tvary odeznělo 7 referátů, které byly z převážně většiny věnovány zalednění našich okrajových pohoří (Krkonoše, Šumava), zčásti také problematice kontinentálního zalednění v Polsku. Svahovým procesům a tvarům bylo věnováno 10 příspěvků. V tomto bloku bylo nejvíce pozornosti věnováno sesuvům a blokovo-bahenním proudům a jejich odezvám v krajině. Větší počet příspěvků se v letošním roce sešel k aplikacím geoinformatiky v geomorfologii, takže byl dokonce k tomuto tématu vytvořen samostatný přednáškový blok, zahrnující 7 příspěvků. Příspěvky v tomto bloku pokrývaly velmi pestrou škálu témat od geomorfologických informačních systémů přes hodnocení přesnosti digitálních modelů reliéfu až po využití GIS při analýze vlastností erodovaných ploch na zemědělské půdě. Některé referáty nezapadly svým zaměřením do žádného z tematických bloků a zazněly zvlášť v bloku miscelanea, kde se objevilo celkem 9 příspěvků zaměřených především na krasovou problematiku, biogeomorfologická témata či teoreticko-metodologické otázky.

Během exkurze, uspořádané třetí den konference, navštívili účastníci konference tři lokality při jihovýchodním okraji České vysočiny. První z nich byla hluboce založená svahová deformace Ledové sluje s pseudokrasovými a ledovými jevy u Vranova nad Dyjí, diskutovány byly rovněž otázky založení a vývoje dyjského údolí. Následovala návštěva Hostěradic s prohlídkou středověkých sklepů vyhloubených v písčitéch mořských sedimentech spodního miocénu a s prezentací nových poznatků o morfoftektonickém vývoji jihovýchodního okraje Českého masivu. Závěrečným navštíveným místem byl sedimentární profil okrajové facie

spodnomiocenních mořských sedimentů u Vedrovic, kde byly diskutovány otázky vztahu mio-cenních mořských transgresí k dlouhodobému vývoji reliéfu.

Konference ČAG navštěvují již od jejich počátku a mám tedy možnost sledovat, jak se průběžně měnilo jejich tematické zaměření a jak stoupala jejich návštěvnost. Zatímco ně- která výzkumná témata naší geomorfologie jsou stálicemi (např. morfostrukturní analýza reliéfu, svahové procesy), jiná se nově vynořila a hledají si své místo na Slunci. Zřejmě za nejvýznamnější změnu ve směřování české geomorfologie považují posun od studia dlouho- dobého vývoje reliéfu větších území k pracím zaměřeným na menší tvary (svahové, fluviaální, glaciální či periglaciální) a kratší časové intervaly; česká geomorfologie prostě v posledních letech objevuje nová prostorová a časová měřítka. Posun v tematickém zaměření nejlépe ukazují názvy přednáškových bloků, které kopírují některé disciplíny dynamické geomorfo- logie. Osobně považují za velmi progresivní výzkumy svahových procesů prováděné geografy z Ostravské univerzity, zaměřené do karpatské části republiky i do zahraničí či výzkumy horského zalednění a minulé i současné aktivity periglaciálních procesů ve Vysokých Su- detech, prováděné geografy z Univerzity Karlovy. Tyto dvě skupiny jsou vedeny mladými badateli, kteří kolem sebe vytvořili týmy složené ze studentů magisterského a doktorské- ho studia. Česká geomorfologie se rovněž v poslední dekádě intenzivně věnovala geomor- fologickým hazardům a proniklo do ní ve větší míře používání geoinformačních technologií (zejména digitálních modelů reliéfu), geofyzikální průzkumné metody a sedimentologické analýzy korelačních uloženin. Přesto je bohužel nutné konstatovat, že pokud jde o dynamí- kou (procesní) geomorfologii, mají naši geomorfologové až na výjimky stále značné zpoždění za světem, což se ukazuje například i v konfrontaci s kolegy z Polska. Kromě nových směrů ve výzkumu pokračuje práce na tradičních úkolech, jakými jsou morfostrukturní analýza reliéfu, studium morfotektonických pochodů či regionálně geomorfologický výzkum. Pozí- tivním postřehem z poslední konference ČAG bylo rovněž zjištění, že zahraniční pracovní zkušenosti již nejsou výsadou pouze jednotlivců, ale stávající se běžné i mezi mnoha mladý- mi geomorfology.

Konference opět po roce svedla dohromady takřka všechny domácí geomorfology a velký počet jejich zahraničních kolegů. Věřím, že další z řady konferencí ČAG byla motivujícím, obohacujícím a zároveň i příjemným zážitkem. Doufám také, že konference pomohla prezen- tovat současnou českou geomorfologii i vně naší malé domácí komunity a současně obohatila českou geomorfologii o podněty zvenčí.

Zdeněk Máčka

23. konference PECSRL v Lisabonu. Ve dnech 1.–5. 9. 2008 proběhla v hlavním měs- tě Portugalska a v historickém městečku Óbidos 23. konference PECSRL (The Permanent European Conference for the Study of the Rural Landscape) pod názvem „Krajiny, identity a vývoj“. Za místo konání byla vybrána univerzita Universidade Lusófona de Humanidades e Tecnologias, založená před dvaceti lety. Hlavním organizátorem byl prof. Z. Roca z tamní univerzity.

Konferenci otevřel prezident PECSRL Vítor Campos a rektor univerzity Mário Moutin- ho. S klíčovou přednáškou vystoupil John Agnew, známý americký geograf z Kalifornské univerzity v Berkeley. Své vystoupení zaměřil na problematiku konstrukce národních iden- tit, jejich odraz v krajině samotné a jejich sociální percepci. Přednáška bohužel neměla po- třebnou atmosféru neboť pro velký zájem probíhala ve sportovní hale, která byla špatně ozvučena. Konference probíhala ve 4 sekcích: A. Krajina jako konstitutivní dimenze územní identity, B. Krajina jako vývoj aktiv a zdrojů, C. Historie krajiny a krajinné dědictví a D. Vý- zkum krajiny a územní plánování. Zaznělo zde více než 100 příspěvků geografů, sociologů, architektů a biologů ze všech světadílů, a to přesto, že byla konference původně založena především západoevropskými historickými geografy. Bohatě byly zastoupeny i posttotalitní země – Slovensko, Polsko, Česko, Slovinsko, Ukrajina a Rusko. Některé sekce pro velký zá- jem účastníků musely proběhnout paralelně.

Českou geografickou obec zastupoval I. Bičák s přednáškou „Methodology, results and consequences of the long term land use development in Czechia“ v sekci A. Do stejné sekce přispěli svým příspěvkem autoři z Univerzity J. E. Purkyně v Ústí n. L.: M. Balej, P. Raš- ka, J. Anděl a T. Oršulák: „Landscape memory – continuity and discontinuity in landscape development trajectories“. Příspěvky v této sekci byly velice rozmanité – od sociologických pohledů na krajinu očima imigrantů (B. Castiglioni, T. Rossetto, A. De Nardi, N. Barban,

E. Lazzarini, G. Dalla Zuanna) po hodnocení krajiny západní Andalusie (C. Márquez, M. Cohen). V poslední sekci D zazněla i prezentace autorů T. Oršulák, P. Raška, M. Balej, J. Anděl: „Modelling future scenarios of a rural-urban landscapes“. I v této sekci byl předmět výzkumů velice široký – od percepce krajiny a změn horských areálů západního Norska (K. Potthoff) po např. percepce mladých lidí ve vinařských oblastech jihozápadního Německa (C. Petit, F. Höchtel). Brněnské kolegyně H. Skokanová a T. Stránská přednesly příspěvek „Land use changes as a possible source for environmental protection on the example of the South Moravian“ v historicko-geografické sekci C).

Po dvou konferenčních dnech v Lisabonu následoval den exkurzní. V nabídce byly čtyři možnosti tematicky i regionálně odlišné, nicméně všechny zaměřené na problematiku regionálního rozvoje (Rurban, Natura, Montano, History). Exkurze MONTADO byla nejžádanější a účastníci obsadili plně dva autobusy. K překvapení většiny účastníků se nejednalo o exkurzi do hor, ale exkurzi zaměřenou do venkovských oblastí kraje Alentejo. Montado, jak se ukázalo, představuje historický, po staletí vyvíjený a dodnes fungující speciální systém zemědělského hospodaření na chudších půdách v oblastech s menšími srážkami, kde se pěstují olivovníky, korkové i jiné duby a na pastvinách mezi stromy se pase skot a prasata. Čas od času se takto vypasená a pohnojená půda zora a pastviny se posunou na jiné pozemky daného statku. Je zřejmé, že takové hospodaření vyžaduje velké i více než stohektarové farmy a v současných podmínkách je to pořád bitva o přežití. Takže je nutné usilovat o bioprodukcí, která přece jen poskytuje větší zisky, kromě jiného i díky vývozu speciální olivové pasty a skvělé šunky sušené v průvanu, jak jsme viděli na jedné z navštívených farem. Exkurze nás zavedla také do krásného a starodávného města Évora, jehož centrum je chráněno organizací UNESCO jako světové dědictví (zachovalé středověké město, zbytky římského chrámu, kláštery aj.). Večer se účastníci všech exkurzí opět sešli v historickém městečku Óbidos a jeho okolí, aby konference pokračovala pod patronací městského úřadu v tomto dalším městském skvostu Portugalska (památká pod ochranou UNESCO z důvodu skvěle zachovalého historického města ze 17. a 18. století uzavřeného přístupnými hradbami v délce asi 1,5 km).

Program v Óbidos byl ve čtvrtek zahájen dvěma zvanými řečníky Theo Spekem a Marií da Graca Saraiva s hodinovými vstupy k dalším blokům tematických vystoupení. Probíhaly vždy tři bloky paralelně po dvou a půl hodinách. První a druhý blok se zaměřily na následující témata: Landscapes as a constitutive dimension of territorial identities, Landscape history and landscape heritage, Landscape research and development planning.

V pátečním dopolední pokračovala konference téměř ve stejných tematických blocích, jen místo posledního tématu byla ve městě k dispozici pro účastníky i davy turistů posterová sekce, kde se prezentovalo dalších asi třicet výzkumných témat převážně doktorandů.

Z vystoupení v Óbidos, kde proběhly další tematické sekce se dá říci, že většina byla zaměřena na prezentaci zajímavých, nicméně spíše dílčích referátů ke konkrétním problémům řešení střetů a zachování tradiční kulturní krajiny a architektonické a technické památek v území jednotlivých evropských regionů. Některá vystoupení dokumentovala velmi drastické zásahy moderních investic do tradiční venkovské krajiny, jiná naopak dokumentovala velmi citlivá řešení modernizace některých historicky cenných staveb a sídel jimž zajímavé projekty vdechly život i do budoucna. Velmi působivá byla závěrečná shrnující více než hodinová přednáška prof. Paula Clavala z pařížské Sorbonny, který ve skvělém syntetizujícím nadhledu zhodnotil tematické bloky celé konference a klíčové problémy dalších proměn venkovské i městské krajiny. Ocenil kvalitu vystoupení a skutečnost, že konference je jedním z mála multidisciplinárních setkání specialistů se zájmem o dopady modernizačních procesů na tradiční objekt geografického výzkumu – krajinu. V diskusi poté účastníci ocenili skvělou organizaci a atmosféru, které organizátoři připravili pro celý konferenční týden. Na konec jsme se dozvěděli, že z několika horkých kandidátů řídící výbor PECSRL rozhodl, že další 24. konference se uskuteční v roce 2010 v Lotyšsku pod vedením Hannese Palanga. Laťka byla nastavena opravdu vysoko, již teď se těším na nesmírně zajímavé diskuse o hodnotách krajiny, metodách její ochrany a vyladění činností člověka tak, aby přírodní a historické hodnoty byly uchovány pro příští generace.

Vedle přínosů badatelských, je třeba vyzdvihnout i velice silnou emocionální atmosféru, plynoucí z unikátnosti lokalit konání konference. Pompézní metropole na březích řeky Tejo, čerpající životní rytmus z kořenů objevitelských epoch, zasahovala na každém kroku do myslí a srdcí všech zúčastněných. Zejména pak nás geografů, jejichž kroky směřovaly nejen po stopách velkých objevitelů (Námořní muzeum – Museum da Marinha či kláštera Mosteiro dos Jerónimos s náhrobkem Vasco de Gamy), ale i do míst, odkud byly epochální expedice vypravovány – k Belémské věži (Torre de Belém). Tato obranná věž, postavená na

začátku 16. století ve stylu portugalské pozdní gotiky, se stala jedním ze symbolů města, památkem portugalské moci ve Věku velkých zámořských objevů. Rovněž návštěva nejzápadnějšího pevninského místa Evropy – mysu Cabo do Roca – místa kde ve středověku končil svět – zanechala podobně jako celá konference hlubokou stopu v srdcích účastníků.

Jiří Anděl, Ivan Bičík, Tomáš Oršulák, Pavel Raška

XV. Veletrh ekologických výukových programů potvrdil význam geografie pro environmentální výchovu. Ve dnech 2.–5. září 2008 proběhl v Prudké u Tišnova jubilejní 15. ročník Veletrhu ekologických výukových programů. Této každoroční akce se letos zúčastnila více než stovka účastníků, převážně pedagogů působících ve střediscích ekologické výchovy. Hlavní náplní byla prezentace výukových programů, které nabízejí jednotlivá střediska ekologické výchovy školám všech stupňů. Prezentace programů měly obvykle podobu dvouhodinových bloků, přičemž nedílnou součástí bylo také jejich hodnocení ostatními účastníky a především zkušenými praktiky (např. ing. A. Máchal, dr. J. Činčera či Mgr. H. Korvasová). Vedle výukových programů bylo možné navštívit také odborné, diskusní a tvořivé dílny nebo terénní exkurze vedené převážně pedagogy z Mendelovy zemědělské a lesnické univerzity v Brně (doc. K. Rejšek, doc. J. Lacina aj.).

Veletrhu ekologických výukových programů jsem se zúčastnil již po několikáté (v letošním roce díky podpoře projektu GA UK č. 150007: „Územní ochrana – bariéra nebo nástroj rozvoje území?“) a s potěšením mohu konstatovat dvě zásadní pozitivní proměny, které nelze přehlédnout. Tou první je celková profesionalizace a růst odborných i pedagogických kvalit pracovníků, kteří se ekologickou a environmentální výchovou zabývají. Druhou, snad ještě více potěšující proměnou je zřetelný posun od ryze biologických témat, která ještě před několika lety představovala hlavní náplň tehdy prezentovaných programů, k tématům geografickým (význam vody v krajině, proměny krajiny v důsledku lidské činnosti, nerovné podmínky na globálním trhu a jejich vliv na životní prostředí i lidskou společnost apod.), která v současné době prakticky převládají. Uvedený posun dokládá, že geografie a geografické vzdělávání má v ekologické a environmentální výchově stále významnější postavení.

Podobné akce jsou výbornou příležitostí pro kontakt lidí z praxe, kteří uplatňují aktuální vědecké poznatky do různých oborů lidské činnosti (v tomto případě do vzdělávání) s akademickými pracovníky, kterým se zde nabízí možnost diskutovat aktuálně řešené problémy a udělat si lepší představu o možnostech a potřebách aplikace svých poznatků. Z tohoto hlediska je škoda, že i přes velký podíl geografických témat byla účast odborných geografů na této akci minimální.

Pokusím-li se zhodnotit užší tematické zaměření jednotlivých geograficky zaměřených programů, mohu s potěšením konstatovat, že škála prezentovaných témat byla velmi pestrá a poměrně vyvážená. Za velmi zdařilý považuji např. program nazvaný „Co si pamatuje krajina“, kterým se na Veletrhu prezentovalo Středisko ekologické výchovy a etiky Rýchoř – SEVER. Hlavním cílem tohoto programu je přiblížit účastníkům historický vývoj vztahu člověka a přírody. Důraz se v něm klade na hlavní přelomová období a především na regionální odlišnosti v tomto vývoji. Dalším důležitým cílem programu je přivést účastníky k zamyšlení nad tím, jaké vlastnosti by měla mít ideální krajina obývaná člověkem, a do jaké míry je možné v konkrétním území skloubit požadavky různých zájmových skupin.

Také program s názvem „Glóbus“ z nabídky Podblanického ekocentra, ZO ČSOP Vlašim je zaměřen na vztah člověka k životnímu prostředí, značná pozornost je přitom věnována sociálním aspektům. Na příkladu několika běžných produktů (bramborové lupínky, bavlněné tričko, čokoláda apod.) si účastníci uvědomí provázanost současného světa a vliv spotřebitelů na zásadní proměny krajiny často ve značně vzdálených regionech. Velmi podobně, avšak mnohem konkrétněji, je zaměřen také program „Hořká chuť čokolády“, kterým se na Veletrhu prezentovala Společnost pro Fair Trade a rozvojové vzdělávání. Hlavním cílem tohoto programu z cyklu „Svět v nákupním košíku“ je přivést účastníky k zamyšlení nad skrytými souvislostmi mezi konzumací čokolády ve vespělých zemích a dětskou prací v zemích rozvojových. Značná pozornost je také věnována nerovnoměrnému rozmístění výroby a spotřeby čokolády na Zemi a environmentálním dopadům, které s sebou toto odvětví přináší. Globálním problémem se věnovaly zejména programy „Počasí a klima“ (Sdružení Tereza) a „Invazní druhy – nezvaní cizinci“ (Občanské sdružení Vita). Mezi prezentovanými programy nechyběly ani takové, které byly zaměřeny na „klasická“ školní témata – např. „Svět půdy a neživé přírody“ (Lesní škola Jezírko) nebo „Řeka“ (o. p. s. Chaloupky).

Silnou stránkou prakticky všech prezentovaných programů byla perfektní propracovanost výchovně-vzdělávacích cílů, s důrazem na rozvoj postojů a dovedností. Tato problematika byla zároveň spolu s celkovým hodnocením kvality ekologických výukových programů jedním z hlavních témat řešených v rámci diskusních dílen vedených převážně lektory ze Sdružení středisek ekologické výchovy Pavučina.

Z Veletrhu výukových programů jsem odjížděl s celkově velmi dobrým pocitem, že zde existuje dnes již poměrně silná skupina lidí, kteří se environmentální výchově věnují s velkým nadšením a je za nimi vidět značný kus práce. Nezbyvá, než jim popřát v tomto ušlechtilém úsilí mnoho úspěchů i do budoucna.

Tomáš Matějček

Letní škola LARAM 2008. Ve dnech 8. až 20. září 2008 proběhl již třetí ročník letní školy LARAM School 2008 – Landslide Risk Assessment and Mitigation (<http://www.laram.unisa.it/>). Pořádající instituce – Univerzita v Salerně – vybrala nádherné prostředí městečka Ravello ležícím na pobřeží Amalfi v italské Kampánii. Letošního ročníku se zúčastnilo 40 studentů 24 národností, studujících v doktorských programech na 35 univerzitách ve dvaceti zemích celého světa. Nechyběly ani pro Česko exotické země jako je Malajsie, Korea nebo Indie. Studenti zastupovali i široké spektrum oborů od geologů, geomorfologů, přes geotechniky, po stavební inženýry. Letos poprvé měla škola i dva české účastníky: geologa Aleše Havlína z Univerzity Komenského v Bratislavě a autora tohoto příspěvku z univerzity Milano-Bicocca.

Během dvou týdnů intenzivního kurzu se účastníci seznámili s mnoha aspekty analýzy rizik vyplývajících ze svahových pohybů a udělali si základní představu o mitigaci (snižování) těchto rizik. První týden byl věnován analýze svahových pohybů a rozdílným přístupům geologů, geomorfologů, geotechniků a geomechaniků. Následovala obecná teorie rizik a analýza rizik ze svahových pohybů. Druhý týden byl zaměřen na mapování a zonaci území náchylných k sesouvání. Dále na mapování ohrožení (hazardů) a možných rizik pro společnost se zaměřením na rozdílné přístupy při rozdílném měřítku mapování a představení sofistikovaných metod analýzy rizik ze svahových pohybů zejména pomocí metod DPZ v prostředí GIS. V závěru kurzu byly představeny možné způsoby managementu (řízení) a mitigace rizik z různých druhů sesuvů, ať pomocí aktivních opatření nebo pasivním přístupem. Nechybělo ani množství případových studií z Evropy, Austrálie, Asie i Latinské Ameriky. Lektori představovali světovou špičku v oboru, působící na celém světě: L. Cascini (Itálie), C. Bonnard (Švýcarsko), F. Nadim (Norsko), R. Fell (Austrálie), C. J. van Westen (Nizozemsko), W. Lacerda (Brazílie), nebo H. Shiu (Hong Kong). V polovině kurzu byla uspořádána exkurze na místo rozsáhlé katastrofy z května roku 1998, kdy u města Sarna východně od Neapole zahynulo při rozsáhlých přívalových proudech v pyroklastických púdách 160 obyvatel. Tato katastrofa měla dopad po celé Itálii a vedla ke zlepšení systému civilní ochrany. Exkurze byla doplněna návštěvou geotechnické laboratoře Centra excelence pro výzkum hydro-geologických rizik na univerzitě v Salernu a vlastního města Salerna. Část kurzu byla zaměřena na praktické vypracování úkolů, seznámení se s novými technologiemi a přístupy.

Letní škola pomohla rozsáhlé výměně poznatků a náhledů z různých oborů studia rychlých i pomalých svahových pohybů. Pro geografy a geology byl důležitý geotechnický pohled a pro technicky zaměřené doktorandy bylo důležité si uvědomit rozdílný pohled geologů a geomorfologů na ohrožení a rizika za svahových pohybů. Rovněž byly diskutovány rozdílné aspekty a pohledy na jiná přírodní ohrožení (např. povodně, tropické cyklóny), ale i problematika prostorové a časové pravděpodobnosti vzniku těchto procesů. Nejdůležitějším přínosem byla ovšem možnost se seznámit s budoucími odborníky z celého světa, což může v budoucnosti velice napomoci mezinárodní spolupráci v oboru výzkumu geohazardů a z nich vyplývajících rizik pro jednotlivce i společnost.

Jan Blahůt

Seminář k „Mezinárodnímu roku planety Země“ se konal na Ekonomicko-správní fakultě Masarykovy univerzity v Brně dne 11. 9. 2008. Tematické zaměření příspěvků více než 50 autorů z Česka a Slovenska bylo rozčleněno do tří přednáškových bloků a dvou sekcí: I. sociální geografie, regionální geografie a ekonomie a II. krajina a životní prostředí, cestovní ruch, fyzická geografie, urbanismus. Ne všechny referáty však byly veřejně prezentovány, někteří badatelé se rozhodli pouze pro publikování v postkonferenčním sborníku.

V první (dopolední) přednáškové části byla diskutována spíše obecnější témata, např. problematika globálních a regionálních pohledů na stav životního prostředí, geovizualizace přírodních rizik v globálním kontextu, konkurenceschopnost železniční dopravy – problém ekonomický a ekologický, prostorová polarizace společnosti s akcentem na periferní regiony (porovnání Česka a Slovenska).

Ve dvou odpoledních jednáních, a také v posterové sekci se dvěma příspěvky v angličtině, byla pozornost věnována především regionálním tématům – např. dopravní systém České republiky: efektivita a prostorové dopady, populační prostorové změny měst Brna a Ostravy, několik poznámek k vnitrostátní migraci Česka v letech 1992–2003, proměny podtatranského regionu – vybrané aspekty rozvoje obcí v zázemí města Poprad, komparace venkovských regionů Boskovicka a Hrotovicka z pohledu jejich aktérů – obcí a zemědělských subjektů, formy spolupráce mikroregionů a Jihomoravského kraje při rozvoji území, německé jazykové ostrovy Brno, Olomouc a Jihlava v německo-rakouské iredentě na podzim 1918.

Ze všech příspěvků byl vydán recenzovaný Sborník příspěvků na CD (ISBN 978-80-210-4748-8). Seminář se stal jednou z řady akcí konaných u příležitosti Mezinárodního roku planety Země, který vyhlásilo Valné shromáždění Organizace spojených národů v lednu 2006 aklamací bez hlasovacího procesu.

Jan Juráček

Religiózní krajina Česka, Praha 12. 12. 2008. Vzdávající zájem humánních geografů o současné trendy v kulturní či regionální geografii nám přináší i nová a netradiční témata, mezi která patří např. výzkum krajiny v rámci religiózní geografie. Těmito slovy by se dal charakterizovat workshop Religiózní krajina Česka, který v adventním čase loňského roku uspořádala Pražská-středočeská pobočka ČGS ve spolupráci s katedrou sociální geografie a regionálního rozvoje PříF UK na pražském Albertově. Pořadatelé setkání byli řešitelé grantového projektu GA AV Diferenciace proměn religiózní krajiny Česka v transformačním období, vedení Tomášem Havlíčkem z katedry sociální geografie a regionálního rozvoje PříF UK.

Pracovní setkání se proti podobným akcím vyznačovalo výrazně větším prostorem pro diskusi a výměnu názorů a také mělo velmi dobře sestavený a tematicky bohatý program vstupních příspěvků. Na úvod semináře Tomáš Havlíček představil současné trendy v religiózní geografii a jejich reflexi v českém geografickém prostředí. Šlo vlastně o jakési vstupní teoreticko-metodologické zarámování tematického zaměření grantového projektu a semináře. Následovaly příspěvky hostů, převážně negeografů.

Historik Matěj Spurný ze sdružení Antikomplex přednesl příspěvek s názvem Zánik religiózní krajiny při západní hranici. V něm poukázal zejména na kořeny současné tváře krajiny českého pohraničí, které tkví v jeho specifickém a složitým historickým vývoji ve 20. století poznamenaném zejména odsunem českých Němců a zřízením tzv. „železné opony“. Diskutoval nejen devastaci a zánik religiózních památek v kontextu změn funkcí pohraničních území, ale i proces revitalizace zájmu o jejich obnovu v postkomunistickém období. Jedná se především o posun jejich role symbolů víry do nové pozice kulturního dědictví. Zmínil zejména potenciál těchto objektů pro formování územní identity obyvatel a to jak rezidentů, tak i dalších uživatelů území (rekreantů, chalupářů).

Silvie Kučerová a Zdeněk Kučera z PříF UK představili multikulturní dimenze formování krajiny v dosídlovaném území Podbořanska. Diskutovali zejména témata související s problematikou obyvatelstva a formování jeho vztahu k území, které obývá (otázky rodáctví a soužití různých etnik, formování regionální identity, proměn a plurality významů symbolů).

Teolog Tomáš Kotrly z Ministerstva pro místní rozvoj ČR a Katolické teologické fakulty UK příspěvkem nazvaným Kanonická forma posvátných míst rozdmýchal diskusi o jednom z klíčových geografických pojmů – „místo“ a procesech jeho formování, institucionalizace i zániku. Představil své poznatky o vývoji počtu posvátných míst, otázce autority církve a aktu přidělení.

Religionista Zdeněk Vojtíšek z Evangelické teologické fakulty UK pohovořil o nových náboženských hnutích v Česku, socio-prostorových a historických souvislostech jejich výskytu a vývoje a v neposlední řadě též jejich vlivu na formování komunit, od lokální po globální úroveň.

Závěrečné vystoupení patřilo organizátorce workshopu Martině Hupkové z PřF UK. Představila rozsáhlý terénní výzkum diferenciací charakteru religiózní krajiny v Česku na příkladu výskytu drobných sakrálních staveb v širších souvislostech vývoje religiozity obyvatelstva v Česku, změn socio-kulturního systému a hodnotových měřítek společnosti, včetně diskuse proměn významu pojmů „víra“ a „vyznání“ v čase. To vše ve vztahu k různým hodnotám připisovaným sakrálním stavbám (od duchovních po ekonomické) a k možnostem jejich funkčního využití.

Třicet účastníků workshopu mělo také možnost diskutovat o desítkách posterů – výstupů grantového projektu, které vznikly ve spolupráci se studenty sociální geografie. Místy bouřlivá diskuse doložila, jak nezbytné a potřebné je o krajině a jejích hodnotách hovořit nejen na interdisciplinárních fórech, ale i uvnitř geografie. A to se workshopu neúčastnil nikdo z fyzických geografů či krajinných ekologů. S jistotou lze tvrdit, že by diskuse byla ještě hlubší, ostřejší.

Pavel Chromý, Zdeněk Kučera